

Anmeldelser

Jan Top Christensen, *USA-Vesteuropa-relationerne under forandring, sovjetiske synspunkter*, Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag, 1987, 132 s., kr. 120,00.

Jan Top Christensen fra Center for Øst-Vest forskning ved Sydjysk Universitetscenter anfører i sin bog, at formålet med den er – på baggrund af en gennemgang af sovjetiske fremstillinger om forholdet mellem USA og Vesteuropa – at identificere eventuelle ændringer dels i opfattelsen af forholdet dels i de sovjetiske forklaringer på de respektive styrkeforhold. Ifølge forfatteren vil en analyse kunne bidrage til en forståelse af relationerne i sig selv og af grundlaget for den sovjetiske politik. Emnet er således både relevant og interessant.

Fremstillingen er imidlertid meget problematisk og lider af en række svagheder. Den giver anledning til flere kritiske bemærkninger.

For det første savner man en redegørelse for de teoretiske overvejelser, som fremstillingen hviler på. Der burde i det mindste have været en egentlig diskussion af de problemer, der knytter sig til at basere analysen på alene vestligt sprogede sovjetiske fremstillinger. Det være sig såvel bøger som tidsskriftsartikler. (Det er sjældent, at der henvises til avisartikler). Artiklerne er fortrinsvis hentet fra *International Affairs* og *New Times*. Det forekommer åbenbart, at dette må indebære et skævt kildegrundlag. Top Christensen er klar over, at der er et problem. Han anfører da også, at publikationen ikke postulerer at være en udtømmende gennemgang af de sovjetiske analyser. Man kunne med rimelighed have forventet en indgående diskussion af dette problem.

I fortsættelse heraf skal anføres, at en central hypotese i bogen er, at »akademiske debatter i Sovjet ofte forudskikker ændringer i sovjetisk udenrigspolitik« (p. 112). Selvom udsagnet svækkes efterfølgende ved, at der tales om et komplekst samspil mellem forskellige grupper fra det akademiske miljø, partisekretariatet og udenrigsministeriet, står essencen i hypotesen stadig. Spørgsmålet er selvfølgelig, om ikke Top Christensen tillægger forskningsinstitutterne – som for eksempel IMEMO og USA-Canada Instituttet – alt for stor indflydelse. Det burde ikke være ukendt, at der er adskillige amerikanske forskere, der er af en anden opfattelse. Man behøver således kun at henvise til den stående diskussion om, hvilken indflydelse Georgi Arbatov har på udenrigspolitikken. Den er uden tvivl overvurderet i Vesten.

For det andet er det ofte ganske svært at adskille de refererende afsnit i bogen fra forfatterens egen opfattelse. Af og til fristes man til at tro, at der ikke er nogen forskel. Dette gælder for eksempel karakteristikken af den vesttyske politiker Franz Josef Straus som revanchist (p. 101). Det er muligt, at det er forfatterens egen vurdering. Den forekommer imidlertid mildest talt at være udtryk for en mangel på forståelse af vesttysk politik.

Anmeldelser

Jan Top Christensen, *USA-Vesteuropa-relationerne under forandring, sovjetiske synspunkter*, Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag, 1987, 132 s., kr. 120,00.

Jan Top Christensen fra Center for Øst-Vest forskning ved Sydjysk Universitetscenter anfører i sin bog, at formålet med den er – på baggrund af en gennemgang af sovjetiske fremstillinger om forholdet mellem USA og Vesteuropa – at identificere eventuelle ændringer dels i opfattelsen af forholdet dels i de sovjetiske forklaringer på de respektive styrkeforhold. Ifølge forfatteren vil en analyse kunne bidrage til en forståelse af relationerne i sig selv og af grundlaget for den sovjetiske politik. Emnet er således både relevant og interessant.

Fremstillingen er imidlertid meget problematisk og lider af en række svagheder. Den giver anledning til flere kritiske bemærkninger.

For det første savner man en redegørelse for de teoretiske overvejelser, som fremstillingen hviler på. Der burde i det mindste have været en egentlig diskussion af de problemer, der knytter sig til at basere analysen på alene vestligt sprogede sovjetiske fremstillinger. Det være sig såvel bøger som tidsskriftsartikler. (Det er sjældent, at der henvises til avisartikler). Artiklerne er fortrinsvis hentet fra *International Affairs* og *New Times*. Det forekommer åbenbart, at dette må indebære et skævt kildegrundlag. Top Christensen er klar over, at der er et problem. Han anfører da også, at publikationen ikke postulerer at være en udtømmende gennemgang af de sovjetiske analyser. Man kunne med rimelighed have forventet en indgående diskussion af dette problem.

I fortsættelse heraf skal anføres, at en central hypotese i bogen er, at »akademiske debatter i Sovjet ofte forudskikker ændringer i sovjetisk udenrigspolitik« (p. 112). Selvom udsagnet svækkes efterfølgende ved, at der tales om et komplekst samspil mellem forskellige grupper fra det akademiske miljø, partisekretariatet og udenrigsministeriet, står essencen i hypotesen stadig. Spørgsmålet er selvfølgelig, om ikke Top Christensen tillægger forskningsinstitutterne – som for eksempel IMEMO og USA-Canada Instituttet – alt for stor indflydelse. Det burde ikke være ukendt, at der er adskillige amerikanske forskere, der er af en anden opfattelse. Man behøver således kun at henvise til den stående diskussion om, hvilken indflydelse Georgi Arbatov har på udenrigspolitikken. Den er uden tvivl overvurderet i Vesten.

For det andet er det ofte ganske svært at adskille de refererende afsnit i bogen fra forfatterens egen opfattelse. Af og til fristes man til at tro, at der ikke er nogen forskel. Dette gælder for eksempel karakteristikken af den vesttyske politiker Franz Josef Straus som revanchist (p. 101). Det er muligt, at det er forfatterens egen vurdering. Den forekommer imidlertid mildest talt at være udtryk for en mangel på forståelse af vesttysk politik.

Andre eksempler kunne gives. Dette gælder således omtalen af forhandlingerne mellem EF og Comecon (p. 103) samt udviklingen i øst-vest handelen (p. 105). Begge steder anføres det ukritisk og unuanceret, at udviklingen har været hæmmet af amerikansk pression. Omtalen af SDI (p. 49) som en eskalation af våbenkapløbet er endnu et eksempel på de unuancerede vurderinger. Historien vil formentlig gøre det åbenbart, at det er nødvendigt at revidere opfattelsen.

For det tredje burde forfatteren have holdt sig betydeligt mere kritisk til sit kildestof, dvs. de sovjetiske fremstillinger. Flere afsnit består i at referere sovjetiske synspunkter – ikke mindst gengivelse af sovjetisk statistik over vestlige økonomiske indikatorer. Det havde i sådanne afsnit været hensigtsmæssigt at relatere disse data med vestlige kilder. Flere steder sidder læseren tilbage med spørgsmålet, om i hvor høj grad den sovjetiske statistik er dækkende.

Første del af forfatterens konklusion er ganske klar og i og for sig ikke overraskende. Den går i al korthed ud på, at de sovjetiske fremstillinger er blevet mere og mere nuancerede i deres analyser af forholdet mellem USA og Vesteuropa, og at de i højere grad tager deres udgangspunkt i et statsadfærd-perspektiv. Top Christensen mener endvidere at kunne iagttage en begyndende afideologisering af udenrigspolitikken i de sovjetiske fremstillinger. Konsekvensen heraf er, at udenrigspolitikken bliver mere uforudsigelig og muligvis også mindre dramatisk. Dette punkt er interessant og burde i høj grad være udbygget. Anmelderen er enig i første del af konklusionen, men absolut ikke blevet overbevist om sidste del.

Bogen tager således fat om et ganske interessant emne, men den lider af flere metodiske problemer, der afgjort svækker dens vurderinger.

Carsten Søndergaard
Udenrigsministeriet

Kjell Goldmann, Håkon Karlsson (red.), *Rivalitet och samexistens. Fem uppsatser om supermagterna*, Lund: Studentlitteratur, 1987, 189 s.

Rivalitet och samexistens kommer på et interessant tidspunkt. Den nye afspænding giver sig udtryk i en strøm af topmøder mellem supermagterne. Vidtgående nedrustningsaftaler indgås og foreslås. USSR trækker sig ud af Afghanistan. Men hvad er den empiriske og den teoretiske baggrund for disse svingninger mellem spænding og afspænding i et forhold, som generelt er præget af både rivalitet og sameksistens? Det forsøger denne bog at give svar på. Den er skrevet af gruppen for freds- og sikkerhedspolitisk forskning ved Stockholms Universitet. Fremstillingen bygger på denne gruppes egen forskning og et centralt formål er at redegøre for resultater, begreber og hypoteser i en relativt lettilgængelig form.

Kapitel I er skrevet af Jan Hallenberg og drejer sig om den amerikanske doktrin om relationerne med Sovjetunionen i perioden efter anden verdenskrig. Metoden er »cognitive mapping«, en systematisk indholdsanalyse, som her er baseret på forskellige koblingstyper mellem officielt formulerede politiske begreber og